

GEEF NIJMEEGSE OORLOGSDODEN EEN GEZICHT !

Hendrik Jan Fokma pleegde verzet door o.a. telefoonleidingen van Duitsers te saboteren. Hij werd opgepakt en kwam bij een vluchtpoging om het leven.

Maria Driessen was arts en zij was getrouwd met Friedrich Peljack, kinderarts. Samen hadden zij zeven kinderen. Op 22 februari kreeg hun huis een voltreffer en daarbij kwamen Maria, haar man en vijf van hun zeven kinderen om het leven. Haar dochter Sigrid en zoon Fritz konden nog net worden uitgegraven. Zij waren zwaar gewond maar hebben de ramp overleefd.

Hansje en Fransje van Kalmthout zaten op de Montessorikleuterschool. Tijdens het bombardement kreeg de kleuterschool een voltreffer; 24 kleuters, onder wie deze twee broertjes kwamen, daarbij om.

Jopie Sünnen kwam met vijf andere jongens en twee Engelse soldaten om door de ontploffing van munitie. Vermoedelijk speelden de jongens met een handgranaat.

Ida Kalf woonde in Den Bosch. Zij dook met haar broer en ouders onder in Nijmegen, werd op 10 april verraden, gearresteerd en op transport gezet naar Westerbork. De familie werd op 27-4-1943 op transport gesteld naar het concentratiekamp Sobibor. Drie dagen later werden Ida, haar broer en haar moeder omgebracht.

Frits Backer was in Nijmegen geboren en kwam als Nederlandse militair om toen een Britse onderzeeër het Japanse schip Junyo Maru torpedeerde. Zeemansgraf.

Bovenstaande voorbeelden maken duidelijk dat iedereen in Nijmegen op een vreselijke manier te maken kreeg met de oorlog.

In Nijmegen is een website geopend www.oorlogsdodennijmegen.nl met de namen van zo'n 2500 oorlogsdoden. Het zijn bewoners van Nijmegen die soms elders zijn omgekomen, bijvoorbeeld in een concentratiekamp, door tewerkstelling in Duitsland of in militaire dienst. Het kunnen ook slachtoffers zijn uit andere plaatsen die zich toevallig in Nijmegen bevonden en bij een bombardement zijn omgekomen. Maar er zijn nog veel meer slachtoffers, lang niet iedereen is bekend of is geïdentificeerd. Veel gesneuvelde buitenlandse militairen zijn bijvoorbeeld nog niet opgenomen.

Op de volgende bladzijdes tref je vier verschillende opdrachten aan – kies één of meer opdrachten uit om te maken. Verzamel alle gegevens die worden gevraagd. De docent zal aangeven of je als eindopdracht een verslag of een brief moet schrijven en/of een spreekbeurt moet houden.

Te raadplegen :

www.oorlogsdodennijmegen.nl

www.noviomagus.nl

www.ogs.nl
www.nijmegen.nl/archief
www.oorlogsmonumenten.nl

Bart Janssen “ De pijn die blijft”. Ooggetuigenverslagen van het bombardement van Nijmegen 1944, Amsterdam 2005.

Hierin : van veel slachtoffers vertellen nabestaanden in het kort wat er is gebeurd.

Frank Eliens “ Nijmegen tussen bezetting en bevrijding“. Zaltbommel 1995

Hierin : veel fotomateriaal over de oorlogsperiode in Nijmegen en alle namen van de weggevoerde Joden.

Ontsnapping uit de dodenmars, herinneringen **van Louis de Wijze** aan de concentratiekampen en transporten, 1995

J. Rosendaal, “Nijmegen’44. Verwoesting, verdriet en verwerking”. Nijmegen 2009

De Werkgroep Oorlogsdoden Nijmegen bestaat uit vertegenwoordigers van het Stedelijk 4 & 5 mei comité Nijmegen, de Radboud Universiteit, het Regionaal Archief Nijmegen, het Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945 in Groesbeek en de auteur Bart Janssen.

Er zijn niet veel mensen meer die de oorlog zelf hebben meegemaakt en zich dat nog goed kunnen herinneren. Daarom vragen we ook aan iedereen : hebben jullie misschien op zolder nog een doos met foto’s bidprentjes of brieven uit de oorlogstijd? Ken je iemand die nog informatie heeft over oorlogsslachtoffers in en rond Nijmegen ? Zo ja, neem dan contact met ons op : info@oorlogsdodennijmegen.nl.

Opdracht A: De slachtoffers.

Maak de onderstaande opdrachten in een worddocument. Zet er boven welke versie je maakt.

Je verslag moet in eigen woorden zijn, dus GEEN PLAK- EN KNIPWERK!!

Let op: goed Nederlands (spellingcontrole!),

Inleveren in een mapje met titelblad (titel, je naam, klas, datum)!

Deadline: _____

Weging cijfer: ____

Ga naar www.oorlogsdodennijmegen.nl en zoek op naam.

- Zoek op de website naar slachtoffers met **jouw achternaam of die van familie** of vrienden. Mocht de door jou gekozen achternaam niet voorkomen dan kun je er ook ten minste vier uit het volgende rijtje kiezen : Arts, Alders, Bos, Dijk, Gerrits/Gerritsen, Hermsen, Holland/Hollander, de Jong, Lamers, Martens, Peters, Roelofs, Smit/Smits, van der Veer/Veerman/Veeren, Willems, Wolf/Wolff.
- *Als er meerdere slachtoffers met dezelfde naam zijn, ga dan na of ze uit één gezin/één familie komen.*
Voorbeeld : **Alders**. Er zijn enkele tientallen slachtoffers met die naam.

Beantwoord dan de volgende vragen:

1. Bij wat voor soort gebeurtenissen zijn deze mensen omgekomen ? Maak een lijstje. Zoek onder de term “gebeurtenissen” waar je een uitgebreidere beschrijving vindt. Zijn er bij dezelfde gebeurtenis slachtoffers met een andere naam omgekomen – zie via “uitgebreid zoeken” en daarna “gebeurtenissen”- ? Zo ja, wie en hoeveel?
2. Liggen al deze slachtoffers begraven in Nijmegen? Zo ja, op welke begraafplaats? Voeg ook zo mogelijk een foto van de slachtoffers toe en/of neem een foto van het graf en voeg ook die toe aan je verslag.
3. Mochten een of meer van deze slachtoffers op een monument worden herdacht (zie de website) schrijf dan de locatie op waar het monument staat. Geef ook een korte omschrijving van het monument en voeg een foto toe.
4. Gaat het hier wellicht om (verre) familie? Informeer thuis eens en schrijf precies alle informatie op die je krijgt. Vertel er eventueel iets over in de klas.
5. In Nijmegen zijn er drie belangrijke momenten in de oorlog :
  - 22 februari 1944
  - 17 september 1944
  - 4&5 mei 1945

Ga na wat er toen precies gebeurde en waarom dat herdacht moet worden. Geef aan wat jij de belangrijkste gebeurtenis vindt en waarom.

6. In de jaren na WOII deden er minder mensen mee aan de herdenkingen dan nu. Hoe verklaar je dat?
  7. In de oorlog werden er dagboeken bijgehouden. Maak zelf een dagboekverslag (1 x A4 250-300 woorden) waarin je duidelijk maakt wat mensen meemaakten in een oorlogssituatie in Nijmegen. Zet de datum boven je dagboekverslag.
-

Opdracht B : De verwoesting

Je naam: _____

Maak de onderstaande opdrachten in een worddocument. Zet er boven welke versie je maakt.

Je verslag moet in eigen woorden zijn, dus GEEN PLAK- EN KNIPWERK!!

Let op: goed Nederlands (spellingcontrole!),

Inleveren in een mapje met titelblad (titel, je naam, klas, datum)!

Deadline: _____

Weging cijfer: ____

Hieronder tref je een lijst aan met namen van straten, pleinen of bijzondere gebouwen in het centrum van Nijmegen.

Bloemerstraat, Krayenhofflaan, Kronenburgersingel, Parkdwarsstraat, Stikke Hezelstraat, Valkhofplein, De Ruyterstraat (kapokfabriek), Vondelstraat, de Montessorikleuterschool, Vroom & Dreesmann (binnen V&D was ook de Deutsche Feldpost gevestigd) Firma Haspels, Schoenenwinkel Holland. Stationsplein.

Sommige straatnamen bestaan nu niet meer. Kies een straat, plein of gebouw uit en probeer na te gaan wat zich daar allemaal tijdens de oorlog heeft afgespeeld.

Ga naar : www.oorlogsdodennijmegen.nl

1. Zoek onder de term “uitgebreid zoeken” en daarna via “gebeurtenis” Je kunt dan in een oogopslag zien op wat voor soort gebeurtenis jouw keuze betrekking heeft..
2. Noteer wie er allemaal zijn omgekomen, wanneer en wat de oorzaak is geweest van het overlijden.
3. Om hoeveel slachtoffers gaat het in totaal over de hele oorlogsperiode in deze straat, dit plein of dit gebouw?
4. Hoeveel slachtoffers komen uit Nijmegen en hoeveel van buiten de stad?
5. Zijn alle slachtoffers geïdentificeerd? Als dat niet zo is : hoe zou dat komen?
6. Zoek afbeeldingen van de verwoestingen in de straat en voeg die bij je verslag.
7. Liggen er nog slachtoffers begraven in Nijmegen? Zo ja, neem een foto van het graf en voeg die toe aan je verslag.
8. In de oorlog werden er dagboeken bijgehouden. Maak een dagboekverslag (1 x A4, 250-300 woorden) waarin je duidelijk maakt wat mensen meemaakten in een oorlogssituatie in Nijmegen. Zet de datum boven je dagboekverslag.

Ga naar : www.nijmegen.nl/archief

Zoek onder Beeldbank naar jouw straat/plein/gebouw. Maak een print van enkele foto's of ansichtkaarten en ga daarmee in de hand kijken hoe die straat/dat plein of gebouw er nu uitziet. Beantwoord daarna de volgende vragen.

9. Bestaan de meeste huizen van voor de oorlog nog/bestaat jouw gebouw nog? Noteer een aantal opvallende verschillen.
10. Als veel gebouwen er niet meer zijn ga dan na of dit een gevolg van de oorlog is of dat ze in een latere tijd zijn afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouw.

Opdracht C : **De gebeurtenis.**

Je naam: _____

Maak de onderstaande opdrachten in een worddocument. Zet er boven welke versie je maakt.

Je verslag moet in eigen woorden zijn, dus GEEN PLAK- EN KNIPWERK!!

Let op: goed Nederlands (spellingcontrole!),

Inleveren in een mapje met titelblad (titel, je naam, klas, datum)!

Deadline: _____

Weging cijfer: _____

Ga naar www.oorlogsdodennijmegen.nl

Kijk onder “uitgebreid zoeken” naar de “gebeurtenissen”.

Kies een *gebeurtenis* waarbij meer dan tien slachtoffers zijn gevallen zoals bij:

- 22 februari 1944: het bombardement op de Krayenhofflaan 206, de Bloemerstraat 127a, Vroom en Dreesmann , de Montessorikleuterschool , het stationsplein.
- het verzet: aanslag op Ederveen;
- frontstad september 1944 – februari 1945 het bombardement op de Kapokfabriek , de bominslag Ganzenheuvel.

- 1 Beschrijf met je eigen woorden wat die gebeurtenis inhoudt.
- 2 Kies 10 tot 20 slachtoffers uit, noteer hun gegevens en vertel erbij hoe en wanneer ze zijn omgekomen. Kies bij voorkeur slachtoffers uit die in Nijmegen nog ergens begraven liggen.(zie ook de site van begraafplaats Daalseweg) Dan kun je het graf bezoeken en fotograferen.
- 3 Zijn er foto's beschikbaar van de slachtoffers zelf, zo ja voeg die toe aan je verslag.
- 4 Kijk op Noviomagus.nl of er bidprentjes beschikbaar zijn van de door jou gekozen slachtoffers.
- 5 Zijn er nog graven van slachtoffers die bij deze gebeurtenis zijn omgekomen? Zo ja, voeg zo mogelijk een foto toe.
- 6 Ga na of er een monument is ter nagedachtenis aan deze slachtoffers. Voeg ook hiervan een foto toe aan jouw verslag.
- 7 Sommige slachtoffers konden niet worden geïdentificeerd. Noem minimaal drie redenen waarom dat wellicht niet mogelijk was. Zou dat in onze tijd alsnog kunnen?
- 8 Van veel slachtoffers is wel een naam bekend maar verder geen of weinig gegevens. Hoe zou het komen dat er zestig jaar na de oorlog geen compleet overzicht bestaat van de slachtoffers en veel informatie niet bekend is? Noem minimaal drie oorzaken.
- 9 In de oorlog werden er dagboeken bijgehouden. Maak een dagboekverslag (1 x A4, 250-300 woorden) wat mensen meemaakten in een oorlogssituatie in Nijmegen. Zet de datum boven je verslag.
- 10 Kijk op www.nijmegen.nl/archief en zoek onder Beeldbank of je een foto of ansichtkaart kunt vinden van het pand of de panden waar de door jou gekozen gebeurtenis heeft plaatsgevonden. Maak daar een print van en voeg die eveneens toe aan je verslag. Ga met de print in de hand eerst eens kijken of het (de) gebouw(en) nog bestaan. Maak een of meer foto's van de plek waar de door jou gekozen gebeurtenis heeft plaatsgevonden. Noteer in je verslag wat je daar ter plaatse zoal is opgevallen.

Je naam: _____

Opdracht D. De Jodenvervolging.

Maak de onderstaande opdrachten in een worddocument. Zet er boven welke versie je maakt.

Je verslag moet in eigen woorden zijn, dus GEEN PLAK- EN KNIPWERK!!

Let op: goed Nederlands (spellingcontrole!).

Inleveren in een mapje, met titelblad (met titel, je naam, klas, datum),

Deadline: _____

Weging cijfer: _____

- 1 Ga naar www.oorlogsmonumenten.nl en zoek naar het monument voor de weggevoerde en omgekomen Nijmeegse Joden. Maak een print en voeg dit toe aan je verslag. Als je uit de klas mag, vraag dan of je een foto van het monument mag maken.
- 2 Zoek in www.oorlogsdodennijmegen.nl naar Kitty de Wijze. En schrijf op wie zij was en wat van haar bekend is.
- 3 Probeer na te gaan of er meer slachtoffers zijn gevallen met de naam “de Wijze”. Probeer de familieverbanden te ontdekken. Welke mensen horen vermoedelijk bij elkaar?
- 4 Een bekende Nijmegenaar is de in 2009 overleden Louis de Wijze, overlevende van Auschwitz en van de dodenmars. Kijk op internet welke informatie je over hem kunt vinden, hoe het boek heet dat hij heeft geschreven en welke activiteiten hij na de oorlog heeft ontplooid die verband houden met de oorlogsperiode. Hoeveel familieleden van Louis zijn er omgekomen?
- 5 Doe hetzelfde wat bij vraag 3 staat, maar dan met de slachtoffers met de achternaam “Frank”.
- 6 Zoals je ziet is er over veel omgekomen Joden weinig bekend, in veel gevallen is zelfs geen foto beschikbaar. Hoe zou dat komen? Geef drie redenen.
- 7 Geef in het kort en *in eigen woorden* de geschiedenis van de Joden in Nijmegen. Informatie vind je onder meer:
<http://www.jhm.nl/cultuur-en-geschiedenis/nederland/gelderland/nijmegen>
http://www.huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl/wiki/index.php?title=Canon_van_Nijmegen en/of
<http://www.oorlogsdodennijmegen.nl/gebeurtenisinfo.asp?gebeurtenisID=21>
- 8 Hoeveel Nijmeegse Joden zijn er weggevoerd en omgekomen? Zoek naar het monument voor de weggevoerde en omgekomen Nijmeegse Joden:
http://www.4en5mei.nl/nc4en5mei-staging/content/8882/nijmegen_joods_monument
Maak een print en voeg deze toe aan je verslag. Lees het gedicht dat er bij staat en geef *in eigen woorden* aan waar het over gaat.
- 9 Hoeveel Joden woonden voor de oorlog in Nederland en hoeveel erna?
- 10 Probeer na te gaan hoe het zit met het percentage weggevoerde en omgekomen Joden in enkele andere Europese landen bijv. België, Italië, Hongarije, Denemarken, Frankrijk. Noteer wat jou hierbij opvalt.
- 11 In de oorlog werden er dagboeken bijgehouden. Maak een dagboekverslag (± 300 woorden) en probeer weer te geven wat Joden of niet-Joden voelden of meemaakten in deze oorlogssituatie in Nijmegen.

Je naam: _____

Opdracht E : Omgekomen leerlingen

Maak de onderstaande opdrachten in een worddocument. Zet er boven welke versie je maakt.

Je verslag moet in eigen woorden zijn, dus GEEN PLAK- EN KNIPWERK!!

Let op: goed Nederlands (spellingcontrole!).

Inleveren in een mapje, met titelblad (met titel, je naam, klas, datum),

Deadline: _____

Weging cijfer: _____

In het schoolgebouw bevinden zich twee plaquettes voor omgekomen oud-leerlingen.

1. Kies van iedere plaquette drie namen van slachtoffers van wie méér bekend is dan alleen de naam. Noteer de belangrijkste gegevens. Is er een foto of bidprentje beschikbaar (zie daarvoor www.noviomagus.nl) en zo ja, voeg die dan bij je informatie.
Zet de verschillende gebeurtenissen waarbij deze oud-leerlingen zijn omgekomen op een rij. Noteer daarbij of ook anderen tegelijkertijd bij dezelfde gebeurtenis zijn omgekomen en wie dat dan waren. Noteer eventuele familiebanden.
  2. Is er nog een graf in de stad, maak daar dan een foto van.
  3. Kies twee namen uit van wie nauwelijks iets bekend is. Ga naar het Regionaal Archief aan de Marienburg en vraag of je daar mag komen om te zoeken naar meer informatie over deze slachtoffers. Vraag of iemand je daar wegwijs kan maken en verder kan helpen. Als je informatie vindt die niet op de website staat dan is dat natuurlijk geweldig en die kun je dan aan de redactie van de website doorgeven. Houd er rekening mee – dat is eigen aan archiefonderzoek – dat je misschien geen informatie vindt.
  4. Ga na via www.oorlogsmonumenten.nl welk ander monument (of monumenten) in verband kan worden gebracht met een of meer omgekomen (oud)leerlingen. Maak er een foto van en voeg die bij de door jou verzamelde informatie.
  5. In de oorlog werden dagboeken bijgehouden. Maak een dagboekverslag (± 300 woorden) en beschrijf wat leerlingen meemaakten in de Nijmeegse oorlogssituatie. Zet een datum boven je verslag.
  6. Worden deze leerlingen ook herdacht op school en/of in Nijmegen op de herdenkingsdagen van bijvoorbeeld de slachtoffers van het bombardement van februari 1944? Zo ja, wanneer en hoe?
  7. Hoe zou een zinvolle herdenking er volgens jou uit moeten zien? Maak een opzet voor een herdenking op school van ongeveer 25 minuten. Kies daarbij passende muziek, een gedicht en schrijf een korte toespraak (± 200 woorden).
  8. Van veel slachtoffers is wel een naam bekend maar verder geen of weinig gegevens. Hoe zou het komen dat zestig jaar na de oorlog er geen compleet overzicht bestaat van de slachtoffers en er nog veel niet bekend is? Noem drie oorzaken.
  9. Sommige slachtoffers konden niet worden geïdentificeerd – zoek “op naam” onder o en dan op “onbekend”. Noem drie redenen waarom dat wellicht niet mogelijk was. Zou dat in onze tijd alsnog kunnen? Motiveer je antwoord.
-